

DVORANA UNION, MARIBOR, 11. MAJ 2012, OB 19.30
ORKESTRSKI CIKEL 2011/2012, 7. ABONMAJSKI KONCERT

FILHARMONIČNI ORKESTER BBC

Generalni pokrovitelj
Orkestrskega cikla

Dirigent: Juanjo Mena
Solistka: Sol Gabetta, violončelo

Koproducent cikla

PROGRAM JE OMOGOČILA MESTNA OBČINA MARIBOR.
KONCERT JE PODPRLO MINISTRSTVO ZA KULTURO REPUBLIKE SLOVENIJE.

Foto: Jon Parker Lee (Filharmonični orkester BBC), Sussie Ahlbjurg (Juanjo Mena), Marco Borggreve (Sol Gabetta).

www.nd-mb.si

Franz Schubert (1797–1828)
Simfonija št. 8 (7) v h-molu, D 759,
»Nedokončana«

Allegro moderato
Andante con moto

Robert Schumann (1810–1856)
Koncert za violončelo in orkester v a-molu,
op. 129

Ne prehitro
Počasi
Zelo živahno

* * *

Edward Elgar (1857–1934)
Variacije na izvirno temo za orkester,
»Enigma«, op. 36

Tema: Andante
Variacija 1: C. A. E.: L'istesso tempo (Skladateljva žena)
Variacija 2: H. D. S-P.: Allegro (Hew David Stuart-Powell)
Variacija 3: R. B. T.: Allegretto (Richard Baxter Townsend)
Variacija 4: W. M. B.: Allegro di molto (William Meath Baker)
Variacija 5: R. P. A.: Moderato (Richard Penrose Arnold)
Variacija 6: Ysobel: Andantino (Isabel Fitton)
Variacija 7: Troyte: Presto (Troyte Griffith)
Variacija 8: W. N.: Allegretto (Winifred Norbury)
Variacija 9: Nimrod: Adagio (A. J. Jaeger)
Variacija 10: Intermezzo: Dorabella: Allegretto (Dora Penny)
Variacija 11: G. R. S.: Allegro di molto (George Robertson Sinclair)
Variacija 12: B. G. N.: Andante (Basil G. Nevinson)
Variacija 13: Romanza: ***: Moderato (Lady Mary Lygon)
Variacija 14: Finale: E. D. U.: Allegro – Presto (Skladatelj)

Franz Schubert je dolgo veljal predvsem za skladatelja samospevov, a pomembna dela je ustvaril tudi v komorni in simfonični glasbi. Ta predstavljajo najpomembnejše romantične stvaritve v izzvenevanju dobe klasicizma. Zgodnjim simfonijam se sicer pozna »učna leta« ter močni vzori Haydna in Beethovna, a že v njih je prisoten mojster melodije, harmonske izvirnosti in instrumentalne barvitosti. Schubert uveljavljenih glasbenih oblik ni spreminjal, jih je pa znatno prostorsko razširil. V njih preseneča z nenavadnimi harmonskimi obrati in s širjenjem melodike, s katero kot romantik par excellence raziskuje čustvene globine.

Schubert je napisal 8 simfonij in nekaj simfoničnih fragmentov. Zaradi nejasnosti, kaj bi bila še skica in kaj že simfonija, številčenje zadnjih simfonij še danes povzroča zaplete. V nemškem prostoru se je t. i. *Nedokončana* iz leta 1822 uveljavila kot 7. simfonija, zaradi dolgoletne tradicije pa jo drugje pogosto srečamo kot *Osmo*. Schubert je zadnji dve simfoniji (7. in 8. oz. 8. in 9.) sam ločil od prvih šestih, saj je šele *Nedokončano* pojmoval kot pravo pot k »veliki simfoniji«, kakršno je uresničil v sledeči *Simfoniji v C-duru*. Zgodnejše simfonije je razumel predvsem kot skice in učne poskuse. A že od prve njegove simfonije, ki jo je napisal s šestnajstimi leti, v njem lahko občudujemo mojstra simfoničnega ustvarjanja.

»Nedokončanost« *Nedokončane simfonije* še danes buri duhove. Schubert je načrtoval 4-stavčno simfonijo, saj o tem pričajo skice za nedokončani Scherzo. Kasneje je o »svoji simfoniji« govoril, ko je mislil na prva dva stavka, in takšna se je kot zao-krožena mojstrovina uveljavila tudi med poslušalci. Prvo izvedbo je doživela šele leta 1865, saj je bila partitura dolgo časa v lasti Schubertovega prijatelja Anselma Hüttenbrennerja. Oba stavka simfonije sta dokaj umirjena in imata zelo podoben tridobni metrum. Njuna oblika prav tako ni novost, prej širitev znanega. Prvi stavek se začne s skrivnostno temo nizkih godal v unisonu. Poleg obeh glavnih tem je prav uvodna tema tista, ki se pojavlja na ključnih mestih v členitvi stavka. Prva tema se oglasi v lesenih pihalih, podpira jo nemirno valujoča preproga godal. Drugo temo imajo violončela, in tudi tu sicer

diskretna spremljiva s sinkopami deluje skrajno nemirno. Celoten stavek nenehno lebdi med zadržanostjo in nemirno napetostjo. Andante con moto ima mesto počasnega stavka, po obliki pa je nekakšen sonatni stavek brez izpeljave. Poleg tridobnega gibanja ga s prvim stavkom povezuje še pritrjeni nemir, ki ga prinašajo sinkope. Iz nemirnih sinkop se razvije celo druga tema v godalih, medtem ko je prva zelo mirna. Prvo temo začena in člani padajoča lestvica, ki jo izvajajo kontrabasi v pizzicatu, medtem ko lebdi nad zvočnostjo rogov in fagotov. Iz umirjenosti se razvije energičen stavek, ki ga zaznamujeta mogočni unisono godal ter koralna melodika pihal in trobil. Podobno stopnjevanje srečamo v drugi temi, kjer se prefinjeno vodenje linij razvije v mogočni basovski temelj. Prva tema je harmonsko umirjena, druga pa je v tem oziru veliko bolj razgibana. V skrivnostni kodi se glasba umakne v globoko zadržanost, medtem ko izzvenevajo reminiscence na prvo temo.

Ko je Wagner leta 1849 zaradi sodelovanja v vstaji zbežal iz Dresdna, je na njegovo izpraznjeno mesto želel priti **Robert Schumann**. A usoda je hotela drugače: jeseni je Ferdinand Hiller ponudil Schumannu mesto glasbenega direktorja v Düsseldorfu. Po oklevanju zaradi bližine sanatorija za duševne bolnike se je skladatelj za to mesto le odločil in je bil sprva s svojim novim položajem zelo zadovoljen. Veliko je komponiral, imel je odličen orkester in uvedel je novega koncertnega mojstra iz Leipziga, Wilhelma Josepha von Wasielewskega, ki je kasneje postal njegov biograf. Vendar so razmere v Düsseldorfu postopoma postale težavnejše: nivo orkestra in zbora je nekoliko upadel tudi zaradi Schumannovega domnevnega pomanjkanja discipline in dirigentskih spodsrljajev. Še vedno pa je ostal produktiven. Leto zatem se mu je začelo psihično in fizično zdravje drastično slabšati in po neuspelem poskusu samomora je zadnji dve leti svojega življenja preživel v azilu za duševne bolnike, ki se ga je tako bal.

V začetku bivanja v Düsseldorfu je nastal Schumannov *Koncert za violončelo* (obstaja tudi v različici za violino in orkester, odkrili so jo šele leta 1987). Bolj kot virtuoznost violončelista je skladatelj v njem iskal izrazno romantično spevnost, čeprav se v obeh zunanjih stvkih nemalokrat pojavljajo zahtevne figuracije. Oboje – igrivo

figuriranje in spevne melodije – odlično poudarja posebne kvalitete in izraznost instrumenta. Spevna je že prva tema začetnega stavka, ki nastopi po uvodnih orkestrskih akordih. Orkestrska spremljiva se subtilno prilagaja solističnemu instrumentu in njegovim nizkim legam. V počasni drugi stavek glasba preide brez pavze; kot prehod služi nekaj akordov, ki spominjajo na uvodne akorde koncerta. Kakor v drugih Schumannovih koncertih je to poglobljen in speven stavek z veliko izrazno močjo. Vodilni melodični vlogi solista diskretno sledi drugi violončelo iz orkestra. Konec stavka se brez predaha naveže na zaključni stavek, ki po melodiki spominja na glavno temo prvega stavka. V finalu pride najbolj do izraza violončelistova virtuoznost, na igro solista pa se ves čas odziva tudi orkester. S tem živahnim dialogom se stavek iz duhovitega mozaika poveže v enovito celoto.

Poznoromantični angleški skladatelj **Edward Elgar** je znan po svojem izjemnem čutu za glasbeno oblikovanje. Ta čut je moč opaziti tudi v njegovi prefinjeni in nenavadni večini instrumentiranja, s katero je znal zajeti tako bučno monumentalnost, kakor tudi rafinirano in rahločutno nežnost, ob tem pa je ostal prepoznavno »angleški«. Morda prav zaradi tega na evropski celine sprva ni bil tako priljubljen kakor danes.

Elgar je poleg znanih oratorijev ter vokalnih in komornih del napisal tudi nekaj orkestrske glasbe. Med njegove najpomembnejše simfonične stvaritve sodijo *Variacije Enigma* iz leta 1899, ki ob maršu *Blišč in ceremonije* sodijo tudi med najbolj priljubljena skladateljeva dela. Variacije so mnogostransko in nadvse samosvoje delo, bleščeče v instrumentaciji in polno fantazije v glasbenih domislicah, v katere se ogrinja starinska in arhaična tema. Ena od skrivnosti *Variacij* naj bi bila druga, skrita tema, ki jo je Elgar vpletel kot nekakšen kontrapunkt prvi temi. Skladatelj je namignil, da to temo pozna vsak Anglež, a zagotovo še ni bila potrjena nobena domneva. Elgar je v posameznih variacijah glasbeno naslikal svoje znanee in prijatelje: svojo ženo, pianista Steuart-Powella, pisatelja Townsenda, posestnika Bakerja in Richarda, sina kulturnika Matthewa Arnolda. Tu so še variacije za violistko Isabel Fitton, srboritega arhitekta Griffitha, rahločutnega Norburyja, Elgarjevega založnika Jaegerja, družinsko prijateljico Doro Penny, organista

Herefordske katedrale Sinclairja in njegovega psa, kot tudi za violončelista Nevinsona. 13. variacija domnevno prinaša citat iz Mendelssohnove uverture *Mirno morje in srečna plovba*. Delo se konča z ljubkovalnim imenom »Edoo«, s katerim je skladatelja klicala žena, in tako zaključí mojstrsko spleteno glasbeno mrežo citatov, referenc in šifer. Nekaj ugank *Variacij Enigma* je že rešenih, a še zdaleč ne vse.

Katarina Šter

FILHARMONIČNI ORKESTER BBC

Filharmonični orkester BBC, prepoznaven kot eden najboljših britanskih orkestrrov, ima svoj domicil v Manchesteru, kjer snema programe in koncerte za BBC-jev Radio 3. V veličastni manchestrski dvorani Bridgewater letno izvede tudi okoli 20 koncertov. Od septembra 2007 se orkester povezuje tudi s Salfordom. Od leta 2011 je lociran v namenskem vrhunskem studiu v novem BBC-jevem domovanju, MediaCityUK v Salford Quays, ki služi kot baza aktivnosti za skupnosti in izobraževanje v Salfordu.

Šef dirigent Filharmonikov BBC je že od leta 2002 Gianandrea Noseda, ki je leta 2006 postal tudi glasbeni direktor Teatra Regio v Torinu.

Filharmonični orkester BBC redno vabijo v vsa večja evropska mesta in na največje festivale. Po izjemno uspešni turneji po Japonski leta 2005 so leta 2008 obisk ponovili ter med drugim odigrali kar tri koncerte v Tokiu. Konec leta 2010 so nastopili v Pekingu z gostujočim dirigentom Vasilijem Sinajskim.

Filozofija orkestra se giblje okoli predstavitev novega in celo drznega repertoarja, kar pomeni tudi, da so za njegovim dirigentskim pulptom stali največji skladatelji sveta, kot so L. Berio, A. Copland, K. Penderecki, M. Tippett in W. Walton.

Leta 1991 je sir Peter Maxwell Davies postal prvi skladatelj-dirigent orkestra, leta 2000 pa ga je nasledil James MacMillan. Z deli slednjega je orkester doslej izdal pet posnetkov, med njimi tudi *Birds of Rhiannon* z ansambлом BBC Singers in *The Confession of Isobel Gowdie*. V pretekli sezoni je mesto skladatelja-dirigenta prevzel priznani avstrijski skladatelj HK Gruber.

Trenutno Filharmonični orkester BBC izvaja tudi abonma *Pozabljeni genij*, v katerem igra pozabljena dela skladateljev, kot so O. Messiaen, A. Schönberg, A. Berg, L. Dallapiccola, P. Dukas, W. Stenhammar in L. Berio.

V zadnjih letih je orkester v partnerstvu s Kraljevim severnim kolidžem za glasbo sodeloval z mnogimi skladatelji, denimo s sirom Harrisonom Birtwistlom, Hansom Wernerjem Henzejem, Mark-Anthonijem Turnagom, Malcolmom Arnoldom in Unsukom Chinom. Med dirigenti, s katerimi orkester redno sodeluje, so tudi Gunther Herbig, Yan Pascal Tortelier (častni dirigent), Yutaka Sado, Juanjo Mena in Ludovic Morlot.

Orkester ima ekskluzivno snemalno pogodbo z založbo Chandos, v zadnjih desetih letih pa je postal prepoznan kot orkester z največ posnetki, saj je število le-teh že preseгло mejo 200. Poleg tega je v sodelovanju z založbo sedaj vključeno tudi digitalno pretakanje posnetkov v formatu mp3 s spletne strani založbe, med njimi tudi slavni cikel Beethovnovih simfonij. Gianandrea Noseda je posnel mnogo kritiško priznanih posnetkov del Respighija, Prokofjeva, Karłowicza, Dallapiccole, Dvořáka, Rahmaninova, Liszta, Mahlerja in Šostakoviča. Trenutno orkester in G. Noseda zaključujeta snemanje cikla vseh Rahmaninovih oper in simfonij.

Ekipa za izobraževanje in skupnost Filharmoničnega orkestra BBC je v preteklem letu sodelovala z več kot 15.000 ljudmi v raznolikih izobraževalnih skupnostnih ter nekaterih drugih neobičajnih okoljih: pisarnah, supermarketih in nakupovalnih središčih ter tako pripeljala glasbo in umetnost ljudem tja, kjer se tisti trenutek zadržujejo. Sodelovanje z mestnim svetom Salforda je tudi botrovala ustanovitvi Salfordskega družinskega orkestra v letu 2009 in njegovemu debiju v kraljevi dvorani Royal Albert Hall na festivalu Proms.

JUANJO MENA

Juanjo Mena je mesto šefa dirigenta Filharmoničnega orkestra BBC prevzel septembra 2011. Z orkestrom je sodeloval tudi prej, denimo pri koncertu, ki ga je v živo prenašal BBC-jev Radio 3 in na svojem debiju v dvorani Bridgewater, ko je dirigiral Brucknerjevo *Sedmo simfonijo* ter Beethovnov *Četrty klavirski koncert*. Andrew

Clements iz revije Guardian je zapisal: »V obeh delih mu je orkester igral sijajno.«

Kot eden najboljših španskih dirigentov je Juanjo Mena trenutno glavni gostujoči dirigent Filharmonikov iz Bergna na Norveškem (2007–2013), bil pa je tudi umetniški direktor Simfoničnega orkestra iz Bilbaa (1999–2008) ter gostujoči šef dirigent gledališča Carlo Felice iz Genove (2007–2010). Kot gostujoči dirigent je sodeloval tudi s Filharmoničnim orkestrom Scale, Narodnim orkestrom Francije, Filharmoniki iz Osla, Orkestrom RAI iz Torina, Narodnim orkestrom iz Lyona, Dresdenskimi filharmoniki, Münchenskim radijskim orkestrom, Narodnim orkestrom Španije ter s simfoničnimi orkestri iz Indianapolisa, Bostona, Baltimora, Houstona, Chicaga, Filadelfije in Los Angelesa.

V prihodnosti ga čakajo sodelovanja z Danskim radijskim simfoničnim orkestrom, Nizozemskim radijskim filharmoničnim orkestrom, Kraljevimi filharmoniki iz Stockholma, Simfoničnim orkestrom Göteborga, orkestrom Capitate de Toulouse, Filharmoniki iz Rotterdama in Monte Carla, s simfoničnima orkestroma iz Cincinattija in Pittsburgha, čakajo pa ga tudi ponovna vabila simfoničnih orkestrów iz Bostona in Chicaga.

Med operami, ki jih je Mena že dirigiral, so Wagnerjev *Večni mornar*, Straussove *Saloma*, *Elektra* in *Ariadna na Naxosu*, Bartókov *Sinjebradec* in Schönbergova monodrama *Pričakovanje* ter nazadnje *Jevgenij Onjegin* P. I. Čajkovskega (v Ženevi), Mozartova *Figarova svatba* (v Lausanni) in Brittnov *Billy Budd* (v Bilbau).

Mena je s Filharmoničnim orkestrom BBC, ki ekskluzivno snema z neodvisno založbo Chandos, leta 2011 posnel dela Gabriela Piernéja. Posnetek je bil uvrščen v mesečni »urednikov izbor« revije Gramophone. Glasbeniki načrtujejo še izdaje posnetkov del Falle, Montsalvatgeja in Weberja. Mena je z Bergsenkimi filharmoniki smenal za založbo Hyperion (Messiaenovo *Turangalilo*) in s Simfoniki iz Bilbaa za Naxos (zbirko baskovske simfonične glasbe).

Juanjo Mena se je rodil v baskovskem mestu Vitoria-Gasteiz in je na tamkajšnjem konservatoriju študiral kompozicijo in orkestracijo pri Carmelu Bernaoli, njegov učitelj diriganja pa je bil Enrique Garcia-Asensio v Madridu, kjer je Mena tudi prejel častno nagrado. Bil je tudi prejemnik štipendije Guridi-Bernaolo za študij

pri Sergiu Celibidacheju v Münchnu. Leta 2002 je za svoje dosežke in predanost sodobni glasbi prejel nagrado *kritično oko*, ki jo podeljuje Nacionalni španski radio.

SOL GABETTA

Sol Gabetta, mednarodno priznana vse od svojega debija z Dunajskimi filharmoniki in Valerijem Gergijevim leta 2004 ter zmagovalka tekmovanja za mlade umetnike Crédit Suisse, je prejemnica številnih pomembnih stanovskih nagrad in sodi med najslavnejše violončelistke našega časa.

Rodila se je v argentinski Cordobi in že pri desetih letih prvič zmagala na glasbenem tekmovanju. Kmalu za tem je osvojila nagrado Natalie Gutman in prejela pohvalo na moskovskem tekmovanju P. I. Čajkovskega, kot tudi nagrado na mednarodnem glasbenem tekmovanju ARD v Münchnu. Sol Gabetta je bila leta 2008 nominirana za nagrado *grammy* in je postala najmlajša zmagovalka tekmovanja Aargau Kulturpreis, ene najpomembnejših umetniških nagrad Švice. Prejela je tudi argentinsko nagrado *konex* in leta 2010 prestižni naziv »mladega umetnika leta« po izboru revije *Gramophone*.

Po prvi nagradi *echo klassik* (leta 2007 za zgoščenko z deli Čajkovskega in Ginastere) je umetnica prejela še drugo nagrado za izvedbo Haydnovih, Hofmannovih in Mozartovih koncertov za violončelo. Pred kratkim je prejela še tretjo nagrado *echo* za posnetek Elgarjevega *Koncerta za violončelo* z Danskim narodnim simfoničnim orkestrom in Mariem Venzagom. Njena obširna diskografija vključuje tudi zelo priznan posnetek Šostakovičevega *Koncerta za violončelo št. 2* z Münchenskimi filharmoniki.

Nastopi Sol Gabette vključujejo koncerte z vodilnimi orkestri in dirigenti širom sveta. Sodelovala je s Simfoniki iz Bamberga, Radijskim orkestrom iz Frankfurta, Komornim orkestrom Basel, Narodnim radijskim orkestrom Francije ter tudi s Češkimi filharmoniki, Simfoničnim orkestrom iz Birminghama, Kraljevimi filharmoničnim in Ruskim narodnim orkestrom. Nastopila je s Simfoničnima orkestroma iz Filadelfije in Detroita ter z narodnim belgijskim in španskim orkestrom. Ob tem pogosto nastopa tudi na festivalih, kot so Verbier, Menuhinov festival v Gstaadu, v Schwetzingnu, Schleswig Holsteinu,

Napovedujemo

Rheingau in na Beethovnovem festivalu v Bonnu.

Poleg solistične kariere je Sol Gabetta tudi izredno predana komorna glasbenica in nastopa z uglednimi partnerji, kot so Yo-Yo Ma, Patricija Kopatchinskaja in Hélène Grimaud v slavni dvorani Narodnega doma. Ob tem je ustanovila tudi svoj festival komorne glasbe, Solsberg v švicarskem mestu Olsberg. Med vrhunci te sezone izpostavimo umetniške rezidence pri Filharmonikih iz Essna in v Koncertni hiši iz Berlina ter debije s Kraljevim orkestrom Concertgebouw, Orkestrom Gulbenkian in Izraelskim filharmoničnim orkestrom. V Franciji se je to sezono predstavila na nastopih z orkestri iz Bordeauxa, Lyona, Strasbourga in Toulousa. Nastopila je tudi s Simfoničnima orkestroma Zahodne Avstralije in iz Melbourn ter sodelovala s Filharmoničnim orkestrom BBC na veliki evropski turneji.

Zahvaljujoč velikodušni zasebni štipendiji sklada Rahn Kulturfonds lahko Sol Gabetta igra na enega zelo redkih in dragocenih glasbil G. B. Guadagninija iz leta 1759. Od leta 2005 tudi poučuje na Glasbeni akademiji v Baslu.

»Duhovitost, aristokratska drža in eleganca; živosrebrne spremembe razpoloženja, intenzivnost in lahkotnost dotika v skoraj čudežnem ravnotežju.« (Glasgow Herald, 18. maj 2009)

13., 15. in 20. maj 2012, več terminov
Velika dvorana Narodnega doma
Komedijska, za izven in abonma

IZTOK MLAKAR: SLJEHRNIK

Igrajo: Iztok Mlakar, Marjuta Slamič, Rok Matek, Teja Glažar, Igor Štamulak, Ajda Toman, Ivo Barišič, Radoš Bolčina
Instrumentalni trio: David Trebižan (klavir), David Šuligoj (kontrabas), Roman Kobal (bobni)

Režija: Vito Taufer

Avtor songov in glasbe: Iztok Mlakar

V sodelovanju: Gledališče Koper
in SNG Nova Gorica

četrtek, 24. maj 2012, ob 20.30
Mali oder Narodnega doma,
za IZVEN

Koncert, za izven in abonma Jazz
**ANDERSON-VAN KEMENADE-
MÖBUS-GLERUM-BENNINK**

Ray Anderson, pozavna
Paul van Kemenade, alt saksofon
Frank Möbus, kitara
Ernst Glerum, kontrabas
Han Bennink, bobni

22. junij – 7. julij 2012
več prizorišč

FESTIVAL LENT
www.festival-lent.si

obiščite:

MARIBOR2012
Evropska prestolnica kulture

Maribor • Murska Sobota • Velenje
Ptuj • Novo mesto • Slovenj Gradec

www.maribor2012.eu

Informacije in prodaja vstopnic:

Informacijska pisarna
Narodnega doma Maribor,
Ul. kneza Kocljaka 9, Maribor;
vsak delavnik od 10. do 17. ure,
v soboto od 9. do 12. ure
ter uro pred vsako prireditvijo.
Dvorana Union: uro pred
vsakim koncertom.

T:

(02) 229 40 11
(02) 229 40 50
040 744 122
031 479 000

E:

vstopnice@nd-mb.si
spletni nakup vstopnic:
<http://nd-mb.kupikarto.si/>

www.nd-mb.si/

Naklada: 500 kom
Brezplačen izvod

VEČER

RTS